

"נקודה טובה מאסע ישראל" מסע בשבילי הרוח של עם ישראל

(גליון מספר 42 שנת תשע"ז, "כי-תבא", יח' אלול תשע"ז, 9 ספטמבר, 2017)

ב"ה

"נקודה טובה" לפרשת "כי-תבא" - בסוגיית "כבוד האדם"

בגיליון הקודם עסקנו בערך ה-רעות וערך **כבוד האדם** ובהתנגשות ביניהם, לאור פרשת השבוע.

השבוע, נעמיק במקור ובמשמעות של ערך **כבוד האדם** ובמקורו.

חוק יסוד כבוד האדם וחירותו, שנחקק בכנסת בשנת תשנ"ב - 1992, מעגן את זכותו של כל אדם לחירות, לכבוד אישי, להגנה, לקנין, לחופש תנועה, לחופש העיסוק ולפרטיות ועוד, כזכויות יסוד שאין לפגוע בהן.

האם זכויות אלה הינו גמורות ומוחלטות?

לא פעם מתנגשים ערכי יסוד אלה, עם ערכי יסוד אחרים וערכי הפרט מתנגשים בצרכי הציבור. במצבים מעין אלה, מאזנות הרשות המחוקקת והרשות השופטת בין הערכים והצרכים השונים, לגופו של עניין.

וכך רשויות המדינה מפקיעות את רכושו של הפרט לטובת צרכי הציבור (כבישים, מבני ציבור ועוד), מוציאות צוי מניעה כנגד שביתתם של עובדים החיוניים למשק, אוסרות את חופש ההתאגדות על אנשי כוחות הביטחון, שוללות את חירותם של אנשים המסוכנים לציבור ועוד ועוד.

מהו המקור לערך "כבוד האדם" ולקדושת חייו?

תורת ישראל רואה ערך גדול לחייו של כל אדם. וכך, קיין שרצח את הבל אחיו בזדון נענש ונידון לגלות עולם.

כאן המקום להעיר כי דינו של קיין נגזר עוד לפני מתן תורה, מתוך הבנה שאיסור רציחה הוא כה אנושי ובסיסי ומתייחס לכל אדם באשר הוא, כך שקיין היה צריך להבין אותו לבד, גם אם לא קיבל על כך ציווי.

מצוות רבות בתורה עוסקות במערכת היחסים שלנו עם האדם ה"אחר" וממילא, מתוך אתה למד על כבוד האדם ה"אחר" וחשיבותו כערך וכיסוד כללי בתורת ישראל.

- מצוות השבת אבידה - "הָשֵׁב תְּשִׁיבִים לְאָחִיךָ" (דברים פרק כב, א).
- מצוות העזרה לחבר שחמורו (או מכוניתו...) תקועים בדרך - "הִקֵּם תְּקִים עִמּוֹ" (שם, ד).
- מצוות הצדקה והעזרה לחבר בממונו ובגופו, בבחינת: "נְתוֹן תִּתֵּן לוֹ... פֶּתַח תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לְאָחִיךָ לְעֲנִיךָ וּלְאֲבִינְךָ בְּאֶרְצְךָ" (דברים טו, י-יא).
- מצוות "וְאֶהְבֶּתָּ לְרֵעֶךָ כָּמוֹךָ" (ויקרא יט, יח), בבחינת: "מה ששנוא עליך, אל תעשה לחברך", כלשונו של הלל.
- האיסור לבייש ולבזות את חברו ולהוציא עליו שם רע.

"נקודה טובה במסע ישראל" מסע בשבילי הרוח של עם ישראל

- החובה לכבד ולחבב את חברו, כדברי המשנה: "רבי אליעזר אומר יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך" (אבות, פרק ב, משנה, י).

- מצוות הקבורה, כבוד המת והלכות האבילות על הנפטר. וזו רק רשימה חלקית

ועדיין נשאלת השאלה, מה נשתנה האדם מן הבהמות החיות והעופות? מדוע לחייו של האדם יש ערך גדול יותר מחייהם של שאר בעלי החיים!?

מהיכן יונק ערך קדושת חייו של האדם את כוחו?

את התשובה לכך נחפש ונמצא בתורת ישראל.

כאן המקום להעיר, כי גם המחוקק בבואו להגדיר את חשיבות חייו של האדם, נאלץ להשתמש במושג דתי של קדושה, כפי שמופיע בלשון החוק.

ניתן לראות את ערך קדושת חייו של האדם, מתוך התבוננות בתכונותיו ויכולותיו:

- האדם הוא בר דעת היודע ומבחין בין טוב ורע.
- האדם - נזר הבריאה, הוא בעל בחירה חופשית והרשות בידו להטות את חייו ואת חייו הסובבים אותו, לטוב ולרע.
- האדם הוא בעל שכל ותבונה ובעל נפש אנושית גבוהה.

מאידך, ניתן לראות את ערך קדושת חייו של האדם, מתוך הבנת תפקידו ושליחותו בעולם.

האדם התמנה על ידי בוראו להיות שותפו למעשה בראשית. להיות שליחו לתיקון העולם. להיות המיישם של העקרונות והאידיאלים האלווקיים (תורה ומצוות) בעולם המעשה.

על כך אמרו חז"ל, שכל דיין הדין דין אמת לאמיתו ובכך מסייע לבנייתה ולקיומה של חברה צודקת ושל עולם טוב יותר, "כאילו נעשה שותף למעשה בראשית" (פסיקתא זוטרית, שמות פרק יח). כאילו נעשה שותפו של הקב"ה לבריאת העולם. כי קיומו של עולם, הוא ההמשך ישיר לבריאתו.

וברמת העיקרון, הדברים נכונים אולי לגבי כל אחד ואחד מאתנו, הפועל, עושה ותורם לקיומו של עולם טוב יותר. כי קיום ראוי והגון של האדם, החברה והעולם, הם הסיבה והזכות להמשך קיומו של העולם. שאם לא כן....

אין ספק ששני המהלכים שהבאנו, שלובים זה בזה. האדם זכה ליכולותיו היחידאיות שאין כמותן עוד בבריאה, לטובת ביצוע תפקידו.

ותפקידו של האדם בעולם, הוא סיבת כבודו. זהו השורש והיסוד לקדושת חייו של האדם

ואכן, דוד המלך קושר בין שני אלה ואומר כי גדולתו של האדם בבחינת "וְכָבוֹד וְהָדָר תִּעֲטְרֶהוּ" (תהלים ח, ו) - הכבוד שהקב"ה נתן לאדם (= כבוד האדם), נובע מתפקידו. נובע מהשלטון שהקב"ה נתן לאדם בעולם "תִּמְשָׁלֶהוּ בְּמַעֲשֵׂי יָדָיךָ, כָּל שֵׁתָהּ (כל העולם) תַּחַת רַגְלָיו" (שם, ז). שלטון שכל כולו נועד לסייע בידו לממש את תפקידו בעולם - ליישם של העקרונות והאידיאלים האלווקיים (תורה ומצוות) בעולם המעשה.

"נקודה טובה במסע ישראל" מסע בשבילי הרוח של עם ישראל

הקב"ה נתן לאדם את השלטון בעולם הטבע ואת הרשות "לכבוש" אותו לצרכיו. וכן גם את היכולת הטכנולוגית לעשות זאת. ככתוב: "פָּרוּ וַיִּרְבוּ וַיִּמְלְאוּ אֶת הָאָרֶץ וַכְּבֹשָׁהּ וַיְרִדוּ בְּדִגְתַּי הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל חַיָּה הַרְמָשָׁת עַל הָאָרֶץ" (בראשית א, כח).

אולם, בצד הרשות הזאת, ניצבת הדרישה האלוקית לעשות טוב (בהתאם לתורה ולמצוות), כשלנגד עיניו ניצבת תמיד האזהרה: "תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי, שאם קלקלת אין מי שיתקן אחריך" (קהלת רבה, פרשה ז).

ללמדך, שכבוד האדם (הן שלי והן של חברי), נובע אמנם מגדלותו ומיכולותיו, אך גם ובעיקר, מחשיבות תפקידו בעולם - שליחו ושותפו של הקב"ה ליצירת עולם טוב יותר.

ויפים דברים אלה לעסוק בהם בימי חשבון הנפש של חודש אלול.

בגיליונות הבאים, נעסוק ביסוד בחירה החופשית, המהווה חלק חשוב ב"כבודו" של האדם.

בברכת שבת שלום, שנה טובה וכתובה וחתימה טובה

אשה רוט

לכניסה או להסרה מרשימת התפוצה. ניתן לפנות למייל: nekudatova.roth@gmail.com

ארכיון "נקודה טובה": <http://www.pirsuma.com/nekudatova>

נא לשמור על קדושת הגליון ולהכניסו לגניזה לאחר השימוש.

יש לך הערה או הארה? אשמח לקבל למייל הנ"ל.

אהבת? הפץ בין חבריך